

ravnodušnik

marsel prust

Madlena de Guvr je upravo stigla u ložu gospođe Lorans. General de Bivr upita:

— Ko su vaši pratioci večeras, Avronš, Lepre? ...

— Avronš, da, — odgovori gospođa Lorans. — Što se tiče Leprea, nisam se usudila.

Ona dodade pokazujući Madlenu:

— Tako je probirljiva, a pošto bi to za nju značilo sklapanje novih poznanstava...

Madlena se usprotivi. Ona je sretala gospodina Leprea više puta i nalazila da je drag; on je čak jednog dana i ručao kod nje.

— U svakom slučaju, — zaključio gospođa Lorans, — ne treba da žalite, on jeste vrlo prijatan, ali nema u njemu ničeg izuzetnog, a naročito ne za najrazmaženiju ženu Pariza. Vrlo dobro razumem da vas prijateljstva koja imate čine probirljivom.

Lepre je vrlo prijatan ali i potpuno beznačajan, to je bilo opšte mišljenje. Madlena oseti da ono nije bilo u potpunosti i njeno, pa se tome začudi; ali, po-

Volela je ona i njegovu lepotu, njegovu veselost i njegovu tugu, ali površno, kao izraz njegove lepote. Kada više nije bilo sveže, bacala ga je kao iznošenu haljinu.

Izenada, za vreme prve pauze, Madlena primeti Leprea u parteru; nekoliko trenutaka kasnije general de Bivr, vojvoda i vojvotkinja d'Aleriuv oprostiliše se, ostavljajući je samu sa gospodom Lorans. Madlena vide da je Lepre tražio da mu se otvori loža:

— Gospođa Lorans, — upita ona — da li mi dopuštate da zamolim gospodina Leprea da dođe ovamo, pošto je sam u parteru?

— Tim pre, draga moja, što ću biti primorana da odem za koji trenutak; znate, dali ste mi dozvolu. Roberu nije dobro. Hoćete li da ga ja zamolim?

— Ne, više bih volela da to sama uradim.

Dok je trajala pauza, Madlena je ostavila Leprea u razgovoru sa gospodom Lorans. Nagnuta nad ogronom lože, gledajući salu, pravila se da je njih dvojice ne zanimaju, sigurno da će moći više uživati u njegovom prisustvu kad za koji trenutak budu sami.

Gospođa Lorans izide da bi uzela svoj ogrtač.

— Pozivam vas da mi se pridružite tokom ovog čina — ravnodušnom ljubaznošću reče Madlena.

— Veoma ste ljubazni gospodo, ali ne mogu, morao bih da odem.

— Ali, ja ću biti sasvim sama — reče Madlena tonom koji je obavezivao; a zatim iznenada, želeći

ci, u grču spopadne gušenje? Tada se ono u očajničkom naporu svog bića, bori za svoj život, za izgubljeni mir koji će pronaći samo sa vazduhom, za koji nije znalo da je njegov nerazdvojni deo.

Tako je isto i Madlena, tek u trenutku kad je saznela za taj Lepreov odlazak o kome nije ni sanjala, razumela, osećajući sve ono što se od nje otkida, koliko je to postalo njen sastavni deo. I gledala je blago, očajna i utučena, gospodu Lorans, ne ljuteći se više na nju, no što se čovek ljuti na astmu koja ga guši, jedni bolesnik koji se davi i očiju punih suza smeši onima koji ga žale a ne mogu da mu pomognu. Izenada ona se diže:

— Dodite draga prijateljice, ne bih želela da se zbog mene vratite kasno.

Dok je prebacivala svoj ogrtač, ona primeti Leprea i sa zebnjom da bi mogao otići, a da ga ne vidi ponovo, ona žurno siđe.

— Jako mi je žao, naročito ako odlazi, što bi gospodin Lepre mogao pomisliti da mi se ne dopada.

— Ali, on nikada nije rekao tako nešto — odgovori gospođa Lorans.

— Da, da, pošto vi to pretpostavljate, onda i on isto tako misli.

— Ali, naprotiv.

— Ma kad vam ja kažem! — ponovi grubo Madlena. I prišavši Lepreu, obrati mu se:

— Gospodine Lepre, očekujem vas na večeri u četvrtak u osam sati.

ZABORAVLJENA NOVELA MARSELA PRUSTA

Retko se dešava da se opus jednog pisca proširuje osamdeset godina nakon njegove smrti. A kada se radi o jednom od najznačajnijih pisaca dvadesetog veka, koji sa Džozsom i Kafkom čini »sveto trojstvo« modernog romana, onda je u pitanju zbilja zanimljivo otkriće. Naime, pronađena je novela Marsela Prusta koja se ne navodi nigde u njegovim bibliografijama i za koju se, po svemu sudeći, do sada nije znalo.

Novela je pronašao Filip Kolb (Philip Colb) i objavio je 1978. godine kod »Galimara« (Gallimard). Kolb, kolekcionar Prustovih pisama koja inače i objavljuje, naišao je na zanimljiv podatak u pismu upućenom mladom kompozitoru Renaldu Anu (Reynaldo Hahn). U tom pismu Prust objašnjava prijatelju svoju nameru da u knjizi »Zadovoljstva i dani« (»Les plaisirs et les jours«), jednu novelu zameni drugom koju upravo piše:

»Radim na jednoj velikoj stvari i verujem da je dosta dobra; iskoristiće je u mojoj knjizi kao zamenu za novelu o Lepreu, o operi itd. koju ste vi kopirali.«

Zahvaljujući tome što je pismo datirano (22. septembar 1894), bilo je moguće utvrditi šta je bila ta »velika stvar«. To je novela »Smrt Baldasara Silvanda, vikonta od Silvanije« (»La mort de Baldassare Silvanie, vicomte de Sylvanie«). Međutim nigde nije bilo traga drugoj noveli, onoj koju je Renaldo An kopirao za Prusta. Da se radilo o nekom drugom autoru, iznenađenju ne bi bilo mesta, pošto je novela, kao slaba, izbačena iz knjige; ali zna se da je Prust imao običaj da čuva sve što je napisao, sve rukopise, pa čak i pisma koja nikada nije poslao.

Sledeći trag pronađen je u još neobjavljenom pismu iz 1910. godine koje je Prust poslao svome prijatelju Roberu de Fleru (Robert de Flers). Između ostalog u njemu se spominje i časopis »Savremeni život« (»La vie contemporaine«):

»Napisao sam u tom časopisu jednu imbecilnu novelu za koju se postavilo da mi je potrebna i učinio bi mi veliku uslugu kada bi mi poslao taj broj.«

Sasvim nehajno, Prust ne daje ni najmanju informaciju o časopisu, ni broj, ni godinu, pa čak ni naslov novele. Ali, naziv časopisa bio je sasvim dovoljan da se u toj efemernoj i malo poznatoj reviji, u broju od prvog marta 1896. godine pronađe sledeći naslov: »Ravnodušnik« (»L'Indifférent«) Marsela Prusta.

I tako je otkrivena novela o kojoj Prust piše Renaldu Anu, novela o Lepreu i o operi.

Prust o noveli govori da je »imbecilna«, što se može lako razumeti. Novela je slaba, ličnosti neubedljive i psihološki nemotivisane. Lepre, ravnodušnik, smešno je nestvaran i papirnat, dok ženski lik, mada pomalo patetičan, dozvoljava da se nazru mogućnosti budućeg velikog istraživača ljudske duše. Upravo zbog toga nam je ona i zanimljiva, jer već sadrži ideje koje će Prust razvijati kasnije u svome delu.

Novela ima dosta sličnosti sa romanom »Jedna Svanova ljubav« i možda nije puka koincidencija Prustova želja da nađe časopis u kome je štampana, baš u vreme kad piše svoj roman. Novela prati razvoj ljubavi jedne dame iz visokog društva, koja se iznenada zaljubljuje u čoveka koga do tada nije ni primećivala. Lepre se od ostalih muškaraca izdvaja svojom ravnodušnošću, što je polazna tačka za razvoj ljubavi Madlene de Guvr. Sličan razvoj osećaja pratimo kod Svana, kada jedne večeri stiže kod Verdirenovih i ne zatiče Odetu koja je već otišla. I u jednom i u drugom slučaju pratimo tok neobjašnjive naklonosti koja se kasnije pretvara u ljubav. I ova kao i druge ljubavi u Prustovom delu je neostvariva i nesretna. Razumevanje i uzajamnost osećanja su nemogući. Takve su ljubavi Marsela i Albertine, Svana i Odete, Sen Lua i Rašele.

Još jedan važan postulat prustovske ljubavi nalazimo u sledećoj rečenici ove novele: »Razlozi njene ljubavi bili su u njoj i ako su pomalo bili i u njemu, nisu bili ni u njegovoj intelektualnoj, pa čak ni u fizičkoj superiornosti.« Ljubav se razvija nezavisno od svog objekta kao neobjašnjivi proces koji se odvija u zaljubljenom. Čini se da se Prustovo shvatanje ljubavi nije bitno izmenilo i izgleda da je u osnovnim crtama i postojalo još u njegovim dvadesetim godinama.

Primeri ovakvih analogija mogli bi se još nabrajati, ali i ovakav letimičan prikaz pruža nam mogućnost da se uverimo u zanimljivost i važnost ove novele.

I tako, posle osamdesetak godina ova novela ponovo je izašla pred čitaoca. Ljubiteljima lepe književnosti ona neće pružiti veliko uživanje, ali će književnim stručnjacima i poznavateljima Prustovog dela dati zanimljiv materijal za analizu. Nikada nećemo saznati da li je Rober de Fler nabavio traženi broj časopisa »Savremeni život« za Prusta i da li je on zaista koristio novelu dok je pisao »Jednu Svanovu ljubav«. Bez obzira na to, jasno je da su ideje i postupci naslućeni već u ovom mladalačkom radu, sazevali u autoru da bi se kasnije maestralno pojavili u njegovom delu.

P. Sekeruš

što Lepreovo odsustvo nije izazivalo kod nje jače razočarenje, njena simpatija nije je uznemirila. Lica u sali su se okrenula ka njoj, prijatelji su već dolazili da je pozdrave i da joj upute komplimente. To za nju nije bilo novo, ali je ipak maglovitom pronicljivošću džokeja za vreme trke ili glumca tokom predstave, osećala da večeras pleni lakše i potpunije nego obično. Bila je bez ikakvog naklona, u bluzi od žutog tila prekrivenog katejama; u crnu kosu prikacila je takođe nekoliko kateja koje su visile sa te tamne kule kao blede venci svetlosti. Sveža i zamišljena kao i ti cvetovi, polinezijskom ljupkošću svoje frizure podsećala je na Maeni Pjera Lotija i Renalda Ana. Svoje večerašnje čari, odslikane iskrenom odanošću u zasenjenim očima, ogledala je zadovoljnom ravnodušnošću koja se uskoro pomešala sa žaljenjem što je Lepre nije video takvu.

— Kako ona voli cveće! — uzviknu gospođa Lorans, gledajući njenu bluzu.

Ustvari, volela ga je na jedan jednostavan način, zato što je znala koliko je lepo i koliko čini lepim.

gotovo nesvesno da primeni pravila koketerije sadržana u slavnom: »Ako te ja ne volim, onda me ti voliš«, ona se sabra.

— Ali, potpuno ste u pravu, i ako vas čekaju, nemojte da kasnite. Zbogom gospodine.

Zešla je da srdačnošću svog osmeha ublaži grubost, za koji joj se činilo da postoji u toj dozvoli. Ali, to je bila grubost samo u odnosu na njenu silnu želju da ga zadrži i gorčinu njenog razočarenja. Svakom drugom bi se takav savet za odlazak činio ljubazan.

Gospođa Lorans se vratila:

— Tako dakle, on odlazi; otaču sa vama da ne biste bili sami. Jeste li se nežno oprostili?

— Oprostili?

— Mislim da krajem ove nedelje polazi na dugo putovanje u Italiju, Grčku i Malu Aziju.

Dete koje od rođenja diše ne vodeći nikada o tome račun, ne zna koliko je vazduh koji mu tako blago nadima grudi da to i ne primećuje, neophodan za njegov život. A šta ako ga u najvećoj grozni-

— Nisam slobodan u četvrtak, gospodo.

— Onda petak?

— Nisam slobodan ni tada.

— U subotu?

— Subota, dogovoreno je.

— Ali, draga, vi zaboravljate da u subotu večera te kod princeze d'Avronš.

— Ne mari, otkazujem.

— Oh, gospodo, ja ne želim. . . poče Lepre.

— Ja želim! — uzviknu Madlena van sebe. — Ni u kom slučaju neću ići kod Fani. Nisam uopšte ni nameravala da tamo idem.

Kada se vratila kući, dok se polako skidala, Madlena se prisećala zbivanja te večeri. Stigavši do trenutka kada je Lepre odbio da ostane sa njom za vreme poslednjeg čina, pocrvene od poniženja. Osnovna pravila koketerije i najstrože dostojanstvo nalagali su da posle toga prema njemu pokaže krajnju hladnoću. Umesto toga, taj trostruki poziv na stepeništu. Ozlojeđena, podiže ponosno glavu i ugleda se u dnu ogledala, tako lepa da više nije sumnjala da